

BAGGRUND

Omkostningerne ved rygning er store, for både samfundet og de mange, der pådrager sig tobaksrelaterede sygdomme. Jo tidligere rygestart, jo større risiko for rygerelaterede sygdomme og tobaksafhængighed. Hver dag begynder cirka 40 unge under 18 år at ryge, og de seneste år er der set en stigning i antallet af unge, der ryger. Af denne grund diskuteres forebyggelse af rygning blandt børn og unge i mange fora, en diskussion, der ofte bæres mere af holdninger end af viden. Formålet med denne rapport er at præsentere den eksisterende viden om forebyggelse af rygning blandt børn og unge – kort sagt, hvad ser ud til at virke, og hvad gør ikke.

RYGNING BLANDT BØRN OG UNGE

- De fleste rygere er begyndt som mindreårige
- Kun 9% af danske rygere er begyndt efter 20-årsalderen
- Hver dag begynder 40 danske børn og unge under 18 år at ryge
- Halvdelen af de børn og unge, som fortsætter med at ryge, vil dø ca. ti år før tid
- Tidlig debut fører til øget afhængighed, stor risiko for at blive dagligryger som voksen samt øget risiko for fysisk sygdom og tidlig død
- Danmark har fem gange så høj andel af 16-24-årige dagligrygere som Norge.

UDVIKLING I BØRNS OG UNGES RYGEVANER

- Andelen af 11-15-årige, som har prøvet at ryge og ryger dagligt, er faldet over de seneste 20 år
- Der er fortsat 33% af eleverne i 9. klasse, som har prøvet at ryge

- 16% af de 16-24-årige ryger fast, dette er en andel, der har været stigende i de seneste 4-5 år
- Allerede i den tidlige ungdom er der markant social ulighed i rygevaner
- Andelen af dagligrygere er to til fire gange så høj på erhvervsuddannelserne som i gymnasiet
- Der er i de seneste år set en stigende anvendelse af andre nikotinholdige produkter som snus, skrå, vandpibe og e-cigaretter blandt unge
- Tre ud af fire unge dagligrygere ønsker at holde op
- Unges rygestart er en proces i flere faser
- Syv ud af ti, der prøver at ryge som barn eller ung, bliver dagligryger senere i livet.

HVORFOR RYGER BØRN OG UNGE?

- Forældre, søskende og/eller venner ryger
- Rygning fungerer som socialt samvær
- Der er let tilgængelighed pga. mangelfuld lovgivning på tobaksområdet
- Pga. påvirkning fra tobaksindustrien, film og sociale medier.

Indsatser, der forebygger rygestart blandt børn og unge**Stor effekt og stærk evidens**

- Høj pris på tobak

Stor effekt og moderat evidens

- Røgfri hjem

Moderat effekt og stærk evidens

- Flerstrengede indsatser i skolen

Moderat effekt og moderat evidens

- Reklameforbud
- Forebyggelseskampagner
- Håndhævet forbud mod salg af tobak til mindreårige
- Håndhævet rygeforbud på skolens matrikel
- Ung til ung-indsatser

Indsatser, der IKKE forebygger rygestart blandt børn og unge**Ingen effekt og stærk evidens**

- Oplysningsbaseret undervisning i skolen

Ingen effekt og moderat evidens

- Ikkehåndhævet forbud mod salg af tobak til mindreårige
- Brug af e-cigaretter til rygeforebyggelse

INSPIRATIONSKATALOG – FIRE INDSATSER MED POSITIVE ERFARINGER

Inspirationskataloget er baseret på positive erfaringer fra forskningsprojekter og indsatser.

- Strøm – en elektronisk musikfestival, som har afvist tobaksindustriens sponsorater og promovring af tobak til deres musikarrangementer
- X:IT – forebyggelse af rygning i grundskolen, et flerstrengt skolebaseret program
- Røgfri skoletid – rygning skal helt væk fra skolen og skoletiden
- Erfaringer fra andre nordiske lande med koordinerede indsatser på flere niveauer (Norge og Island). I Norge har man sænket andelen af unge dagligrygere med 85% i de seneste 12 år.

DE SAMFUNDSØKONOMISKE KONSEKVENSER AF RYGNING

- Rygere er mindre produktive på arbejdsmarkedet end ikkerygere. En 35-årig mandlig og kvindelig aldrigryger kan forventes at generere henholdsvis 1,83 og 1,79 gange højere produktionsværdi for samfundet, end det kan forventes af tilsvarende rygere

- Rygere har op til 33% større risiko for fravær på arbejdspladsen
- Flere rygere end ikkerygere går på førtidspension
- Rygere har lavere livstidsindtægt
- Rygere har i gennemsnit 9.000-18.000 kr. højere forbrug af sundhedsydelser hvert år.

HANDLEMULIGHEDER

Vi har i Danmark i de seneste år set en stagnation i andelen af voksne rygere. Jo færre voksne, der ryger, des færre børn og unge begynder at ryge. Forudsætningen for, at tobaksforebyggelse hos børn og unge kan lykkes, er derfor, at tobakskontrol og støtte til rygestop målrettet voksne samtidig intensiveres. Erfaringer fra andre lande samt litteraturgennemgangen peger på, at hverken forældre, skoler, butikker, festivaler eller politikere alene kan løse problemet. Forebyggelse af rygning er et fælles ansvar, hvor mange parter skal inddrages. En nationalt koordineret indsats med veldefinerede mål for, hvad vi ønsker at opnå over hvor lang tid – fx en halvering af andelen af unge rygere på fem år – er forudsætningen. Et vigtigt værktøj til at nå ambitiøse mål i løbet af kort tid er lovgivning og en fælles målsætning. Rapporten giver en liste over handlemuligheder for forskellige aktører. I nedenstående ses eksempler på disse handlemuligheder.

Staten

- Hæve prisen på tobak markant
- Indføre krav om neutrale tobakspakker
- Håndhæve aldersgrænsen for salg af tobak til mindreårige

Kommuner

- Håndhæve aldersgrænsen for salg af tobak
- Lade alle kommunale skoler overgå til røgfri skoletid

- Udvide røgfri områder.

Grundskoler

- Indføre røgfri skoletid
- Håndhæve eksisterende love
- Implementere alle elementer af X:IT.

Gymnasier

- Håndhæve den eksisterende lovgivning
- Indføre røgfri skoletid, også for elever over 18 år
- Tilbyde hjælp til rygestop til elever, der ryger.

Erhvervsuddannelser

- Afskaffe muligheden for at købe tobak på uddannelsessteder
- Afskaffe rygepauser og indføre andre fællesskabspauser
- Indføre rygeforbud i skolen.

Detailhandlen

- Indføre systematisk ID-kontrol
- Indføre røgfri arbejdstid
- Ophøre med salg af tobak.

Sportsklubber og lignende

- Forbyde rygning til sportsarrangementer
- Forbyde trænere at ryge sammen med eller synligt for unge
- Tiltrække så mange unge som muligt og gøre en særlig indsats for at tiltrække udsatte unge.